

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

**ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ
КОМУНІКАЦІЙ**

Кафедра культурології та медіакомунікацій

ВСТУП ДО ФАХУ

**Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 061 Журналістика**

Харків, ХДАК, 2024

УДК 070(073)

В 85

Друкується за рішенням ради
факультету культурології та соціальних комунікацій
(протокол № 15 від 29.05.2024 р.)

Рецензенти:

Булах Т. Д., доцент, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри культурології та медіакомунікацій ХДАК

Сафонова Т. А., кандидат наук із соціальних комунікацій, старший викладач кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій ХДАК

Укладач

О.М. Куликова, кандидат наук із соціальних комунікацій, ст. викл. ХДАК

В 85 **Вступ до фаху** : програма та навч.-метод. матеріали до курсу для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти, спец. 061 «Журналістика» / М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т культурології та соц. комунікацій, Каф. культурології та медіакомунікацій ; уклад. О. М. Куликова. — Харків: ХДАК, 2024. — 33 с.

Навчальна дисципліна «Вступ до фаху» є професійно-орієнтованою дисципліною для підготовки бакалаврів за освітньою програмою «Соціальна та культурна журналістика». Зміст курсу розкриває весь комплекс питань стосовно професійних засад журналістики та специфіку професії журналіста.

Для студентів та викладачів спеціальності 061 Журналістика, слухачів системи підвищення кваліфікації та післядипломної освіти.

© Харківська державна академія культури, 2024 р.

© Куликова О.М., 2024 р.

I. Програма навчальної дисципліни «Вступ до фаху»

Опис предмета навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів — 4	Напрям 06 Журналістика спеціальність 061 Журналістика освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр	Обов'язкова	
		рік підготовки	
		1-й	-
Загальна кількість годин — 120		семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних — 3 Самостійної роботи студента - 4		1-й	-
		лекції	
		24 год.	-
		семінарські	
		-	-
		практичні	
	16 год.	-	
	самостійна робота		
	80 год.	-	
	вид контролю		
	залік		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: для денної форми навчання — 40/80.

II. Мета та завдання навчальної дисципліни

«Вступ до фаху» — є нормативною дисципліною при цільовій підготовці фахівців рівня бакалавра за спеціальністю «Журналістика».

Мета: формування сучасного уявлення про професійні засади журналістики; умови роботи журналістів; специфіку професії журналіста.

Загальні та фахові компетентності

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК11. Здатність спілкуватися державною мовою.
Фахові компетентності (ФК)	ФК2. Здатність формувати інформаційний контент.

Програмні результати навчання

Програмні результати навчання	ПРН2. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції. ПРН 4. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел. ПРН 11. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою. ПРН13. Передбачати реакцію аудиторії на інформаційний продукт чи на інформаційні акції, зважаючи на положення й методи соціальнокомунікаційних наук.
-------------------------------	--

Очікувані результати навчання:

- засвоїти категоріальний апарат дисципліни;
- вміти орієнтуватися в теоретичних питаннях історії зарубіжної та української журналістики;
- володіти знаннями про джерела інформації, методи збору та подачі інформації у журналістиці;

- засвоїти закономірності трансформації професії журналіста;
- вміти аналізувати та створювати журналістські матеріали різних жанрів;
- вміти критично мислити під час роботи з інформаційними джерелами, медійними продуктами, тощо;
- здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання професійних завдань.

Здобувач повинні уміти:

- здійснювати пошук, аналіз інформації з різних джерел;
- вільно спілкуватися з професійних питань;
- створювати журналістські тексти різних жанрів;
- впевнено презентувати себе та свої проєкти;
- формувати інформаційний контент.

Прикінцевим результатом вивчення навчальної дисципліни має стати формування системи знань і навичок щодо основних напрямків розвитку професії журналіста в умовах інформаційного суспільства.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання є:

- залік;
- опитування;
- практичні роботи;
- презентації результатів виконаних студентами практичних завдань.

III. Зміст і структура навчальної дисципліни (тематичний план курсу)

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	с	пр	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Журналістика у системі соціальних інститутів						
Тема 1. Журналістика: загальні поняття, функції, принципи	12	2		2		8
Тема 2. Журналістик як суб'єкт масово інформаційної діяльності	8	2		2		4
Тема 3. Професійна підготовка журналістів	10	2				8
Тема 4. Принципи діяльності журналіста. Професійні стандарти журналістської діяльності	6	2				4
Тема 5. Результативність журналістської діяльності	6	2				4
Разом розділ 1	42	10		4		28
Розділ 2. Інформаційний та творчий підходи у журналістиці						
Тема 6. Система сучасних медіа. Свобода слова та	10	2				8

журналістська діяльність						
Тема 7. Джерела інформації. Методи збору та подачі інформації у журналістиці	24	4		4		16
Тема 8. Жанри журналістики	20	6		6		8
Тема 9. Комунікації в інтернет-середовищі. Інтернет-журналістика	9	1				8
Тема 10. Інформаційне суспільство та інформаційний простір	11	1		2		8
Разом розділ 2	64	14		12		48
Разом	120	24		16		80

ЗМІСТ КУРСУ

4. Програма навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна складається з 2 розділів, які містять 10 тем, зв'язаних між собою загальною логікою викладення матеріалу.

Розділ 1. Журналістика у системі соціальних інститутів

Тема 1. Журналістика: загальні поняття, функції, принципи

Поняття «журналістика», «PR-діяльність», «реклама». Система сучасних мас-медіа. Функції (основні, спеціальні,

соціально-психологічні) та принципи журналістики. Журналістика як система каналів передачі масової інформації: друкована преса, радіо, телебачення, інтернет-видання.

Журналістика як різновид неофіційної влади та бізнесу. Журналістика як форма пропаганди.

Практична робота: Журналістика: загальні поняття, функції — 2 год.

Самостійна робота: Журналістика як вид інформування та форма пропаганди — 8 год.

Тема 2. Журналіст як суб'єкт масово-інформаційної діяльності

Соціальний і професійний портрети професії журналіста. Творчий характер професії. Моральна та соціальна відповідальність журналіста.

Журналіст як комунікатор, психолог, соціолог, педагог, письменник, підприємець, менеджер.

Особисті якості журналіста (вік, гендер, темперамент, інтелектуальні, комунікативні, літературні, дослідницькі, артистичні здібності, освіта).

Практична робота: Критерії професіоналізму в журналістиці — 2 год.

Самостійна робота: Професія журналіста: творчий аспект — 4 год.

Тема 3. Професійна підготовка журналістів

Перші у світі вищі навчальні заклади з підготовки журналістів. Берлінська школа журналістики (1900), факультет журналістики Цюріхського університету (1903).

Професіоналізм у журналістиці. Самоосвіта журналіста на основі постійного професійного самовдосконалення.

Типи журналістської освіти. Журналістська освіта в Україні.

Журналістські спілки та організації. Професійні журнали, сайти.

Самостійна робота: Медіаосвіта в Україні та світі — 8 год.

Тема 4. Принципи діяльності журналіста

Принципи журналістики як основа ефективного функціонування ЗМІ.

Професійні стандарти журналістської діяльності. Професійні кодекси роботи журналістів: світовий та вітчизняний досвід. Кодекс журналістської етики.

Самостійна робота: Професійні стандарти журналістської діяльності — 4 год.

Тема 5. Результативність журналістської діяльності

Ефективність і дієвість як типи результативності. Якісні методи у вивченні аудиторії ЗМІ. Мета та засоби її досягнення.

Вплив журналістських матеріалів. Чинники впливовості журналістських матеріалів: суспільна актуальність; оригінальність, новизна повідомлення; доступність, зрозумілість; оперативність інформації; зовнішній привабливий вигляд тощо.

Самостійна робота: Соціальна позиція журналіста — 4 год.

Розділ 2. Інформаційний та творчий підходи у журналістиці

Тема 6. Система сучасних медіа. Свобода слова та журналістська діяльність

Журналістика в системі соціальних інститутів. Масова комунікація. Традиційні та нові види журналістики. Система соціальних медіа. Конвергентні медіа. Світовий інформаційний простір. Вітчизняний інформаційний простір.

Проблема захисту національного інформаційного простору.
Інформаційні війни.

Самостійна робота: Традиційні та нові види журналістики — 8 год.

Тема 7. Джерела інформації. Методи збору та подачі інформації у журналістиці

Методи збору інформації в журналістиці (документ, інтерв'ю, спостереження тощо). Методики підготовки до написання матеріалу. Правило перегорнутої піраміди.

Класифікація інформаційних джерел. Типологія Б. Пфейфера.

Заходи для журналістів (прес-конференції, брифінги, відрядження, круглі столи тощо).

Заходи для громадськості: (доповіді, виступи, конференції, свята і народні традиції).

Особисті знайомства журналіста, сім'я тощо.

Види збереження інформації.

Методи збору суспільно-значущої інформації: спостереження, спілкування, робота з документами. Спостережливість як внутрішня риса журналіста.

Інтерв'ю (спілкування) як метод збору суспільно-значущої інформації. Типи журналістського інтерв'ю.

Методи НЛП (нейролінгвістичного програмування) у журналістиці.

Практична робота: Засоби організації журналістського тексту — 4 год.

Самостійна робота: Види збереження інформації. Типологія інформаційних джерел у журналістиці — 8 год.

Самостійна робота: Методи збору інформації в журналістиці — 8 год.

Тема 8. Жанри журналістики

Класифікація жанрів в журналістиці. Критерії поділу журналістських творів на жанри. Інформаційні жанри. Аналітичні жанри. Художньо-публіцистичні жанри.

Інфографіка: візуалізація даних в журналістиці.

Практична робота: Інформаційні жанри в журналістиці — 2 год.

Практична робота: Аналітичні жанри в журналістиці — 2 год.

Практична робота: Художньо-публіцистичні жанри в журналістиці — 2 год.

Самостійна робота: Місце факту в різних журналістських жанрах — 8 год.

Тема 9. Комунікації в інтернет-середовищі. Інтернет-журналістика

Інтернет як новий тип журналізму. Нові інформаційні технології в журналістиці. Напрями професійної комунікації в інтернет-середовищі.

Самостійна робота: Журналістські матеріали: специфіка впливу на аудиторію — 8 год.

Тема 10. Інформаційне суспільство та інформаційний простір

Сучасна масово-інформаційна ситуація. Інформаційне суспільство: поняття та специфіка.

Теорії інформаційного суспільства (М. Маклюен, Д. Белл, Е. Тоффлер, М. Ракітов, І. Масуда та інші). Головні ознаки інформаційного суспільства.

Інформаційне суспільство та інформаційний простір (біосфера, ноосфера та інформосфера).

Інформаційний глобалізм. Медіасередовище. Медіаграмотність. Медіаекологія та шляхи дотримання інформаційного екобалансу.

Практична робота: Портрет сучасного журналіста-професіонала — 2 год.

Самостійна робота: ЗМІ та держава. Громадська та агітаційна журналістика — 8 год.

IV. Методичні рекомендації до семінарських, практичних занять, самостійної роботи здобувачів

Тема 1. Журналістика: загальні поняття, функції

Практична робота: Журналістика: загальні поняття, функції — 2 год.

Мета: формування вмінь роботи з основними поняттями журналістики.

Завдання:

1. Знайти 2-3 визначення поняття «журналістика».
2. Проаналізувати знайдені поняття.
3. Сформулювати власне визначення поняття «журналістика».
4. Проаналізувати функції журналістики.

Література: [2; 5; 10; 11].

Самостійна робота: Журналістика як вид інформування та форма пропаганди — 8 год.

Мета: формування вміння аналітичного осмислення місця інформації в журналістиці.

Завдання: опрацювати літературу і відповісти на наступні питання:

1. Дати визначення поняття «інформація» в журналістиці.
2. Визначити роль кількості та якості інформації в журналістиці.
3. Проаналізувати властивості журналістського тексту (оригінальність, доступність, релевантність).
4. Визначити роль інформаційних інтересів у сприйнятті журналістських повідомлень.

5. В чому полягає специфіка масової комунікації. Дайте визначення поняття «масова комунікація».

Література: [2; 5; 7; 10].

Тема 2. Журналіст як суб'єкт масово-інформаційної діяльності

Практична робота: Критерії професіоналізму в журналістиці — 2 год.

Мета: формування навичок пошуку та аналізу інформації до теми.

Завдання:

1. Ознайомтеся зі статтею Будівська Г. Й. Професіоналізм журналістів та професійні стандарти: теоретичні аспекти та інтерпретація медіафахівців.

2. З якими положеннями, викладеними в статті ви погоджуєтесь чи не погоджуєтесь. Обґрунтуйте свою думку.

3. Підготуйте презентацію на тему «Мій професійний орієнтир». В презентації розкажіть про одного вітчизняного та зарубіжного журналіста, яких вважаєте зразками для наслідування. Які професійні навички й особистісні риси вам подобаються у них та чому? Що вам варто робити, щоб бути схожими на них і/або сформувати свій журналістський стиль?

Література: [1; 2].

Самостійна робота: Професія журналіста: творчий аспект — 4 год.

Мета: набути навичок аналізу інформації з теми.

Завдання: підготуватися до відповіді на наступні питання:

1. В чому на вашу думку полягає свобода у творчості в межах журналістської професії.

2. Які навички потрібні журналісту.

3. Переваги та недоліки в роботі журналіста.

Література: обирається самостійно.

Тема 3. Професійна підготовка журналістів

Самостійна робота: Медіаосвіта в Україні та світі — 8 год.

Мета: формування навичок виявлення, аналізу й обробки інформаційних джерел з теми.

Завдання: підготуйте відповіді на наступні питання:

1. Знайдіть інформацію про 2-3 українські та зарубіжні виши, в яких готують майбутніх журналістів.

2. Ознайомитися з діяльністю Академії української преси й з'ясувати, які заходи вона пропонує для підвищення кваліфікації журналістів.

Література: [1; 10].

Тема 4. Принципи діяльності журналіста

Самостійна робота: Професійні стандарти журналістської діяльності — 4 год.

Мета: формування вмінь визначати чинники та закономірності журналістської діяльності.

Питання для вивчення:

1. Ознайомитися з міжнародними стандартами якісної журналістики.

2. Проаналізувати 19 статей Кодексу етики українського журналіста (<https://cje.org.ua/ethics-codex/>).

Література: обирається самостійно.

Тема 5. Результативність журналістської діяльності

Самостійна робота: Соціальна позиція журналіста — 4 год.

Мета: формування вміння осмислення соціальної позиції журналіста.

Питання для обговорення:

1. Поняття про соціальну позицію.

2. Принципи соціальної позиції журналіста (гуманізм, патріотизм, демократизм, правдивість, оперативність, масовість).

Література: [2; 7; 10; 11; 12].

Тема 6. Система сучасних медіа. Свобода слова та журналістська діяльність

Самостійна робота: Традиційні та нові види журналістики — 8 год.

Мета: формування вміння аналітичного осмислення передумов становлення та розвитку традиційних і нових видів журналістики.

Завдання: скласти таблицю/схему основних видів журналістики.

Література: [2; 8; 10].

Тема 7. Джерела інформації. Методи збору та подачі інформації у журналістиці

Самостійна робота: Види збереження інформації. Типологія інформаційних джерел у журналістиці — 8 год.

Мета: формування навичок аналізу професійної літератури та засвоєння матеріалу до теми.

Питання для обговорення:

1. Види збереження інформації.
2. Класифікація інформаційних джерел.
3. Типологія Б. Пфейфера.
4. Класифікація інформаційних ресурсів.

Література: [2; 10; 11; 12].

Практична робота: Засоби організації журналістського тексту — 4 год.

Мета: формування навичок створення журналістських матеріалів.

Завдання: на запропонованих прикладах визначити та проаналізувати:

- засоби організації журналістського тексту: сюжет, конфлікт, композиція.

- формальні елементи організації газетного тексту: заголовки, лід, зачин та закінчення, вріз, вставка, винос.

Література: [10; 11; 12].

Самостійна робота: Методи збору інформації в журналістиці — 8 год.

Мета: формування навичок аналізу професійної літератури та засвоєння матеріалу до теми.

Питання для обговорення:

5. Метод спостереження.

6. Інтерв'ю як метод збору суспільно-значущої інформації.

7. Робота з документами як метод збору інформації.

Література: [10; 11; 12].

Тема 8. Жанри журналістики

Практична робота: Інформаційні жанри в журналістиці. Замітка — 2 год.

Мета: формування навичок аналізу професійної літератури та засвоєння матеріалу до теми.

Завдання:

1. Подивитися відео з прес-конференції запропоноване викладачем. Знайти як цю подію висвітили різні джерела. Написати замітку згідно всіх вимог. Наявність: заголовку, ліду, основної частини та бекграунду обов'язкові.

2. Написати замітку на подію, яка на ваш погляд може зацікавити аудиторію.

Література: [10; 11; 12].

Практична робота: Аналітичні жанри в журналістиці.
Рецензія — 2 год.

Мета: формування навичок аналізу професійної літератури та засвоєння матеріалу до теми.

Завдання: написати рецензію на улюблену книгу та фільм.

Література: [3; 10; 11; 12].

Практична робота: Художньо-публіцистичні жанри в журналістиці. Есе — 2 год.

Мета: формування навичок аналізу професійної літератури та засвоєння матеріалу до теми.

Завдання: написати есе на одну із запропонованих тем.

1. Навіщо потрібні журналісти в епоху Інтернету.
2. Чого очікує суспільство від сучасних медіа.
3. Роль журналістів у сучасному світі.
4. У чому полягає головне завдання журналіста.
5. У чому відмінності між журналістикою та PR-діяльністю.

6. Роль PR-діяльності у сучасному світі.

7. Реклама в нашому житті: за і проти.

Література: [10; 11; 12].

Самостійна робота: Місце факту в різних журналістських жанрах — 8 год.

Мета: формування навичок аналізу професійної літератури та засвоєння матеріалу до теми.

Завдання: за результатами прослуханої лекції створити візуальний концепт «Роль факту в різних жанрах журналістики».

Література: [10; 11; 12].

Тема 9. Комунікації в інтернет-середовищі. Інтернет-журналістика

Самостійна робота: Журналістські матеріали: специфіка впливу на аудиторію — 8 год.

Мета: формування навичок пошуку й обробки інформації до теми.

Завдання: підготувати доповідь на запропоновані теми.

1. Особливості контенту в друкованих та інтернет-медіа.
2. Вплив аудіовізуального контенту на аудиторію інтернет-видань.
3. Вплив сенсаційних журналістських матеріалів на аудиторію.

Література: [2; 10; 11; 12].

Тема 10. Інформаційне суспільство та інформаційний простір

Практична робота: Портрет сучасного журналіста-професіонала — 2 год.

Мета: формування вмінь осмислення викликів сьогодення на становлення журналіста-професіонала.

Завдання:

- подивіться вакансії по запиту «журналіст»;
- сформуйте вимоги до сучасного журналіста (знання, вміння, навички тощо). Можна розділити їх на дві групи: основні та додаткові;
- створіть описовий портрет сучасного журналіста-професіонала;
- хто з відомих вам вітчизняних і зарубіжних журналістів відповідає цим вимогам;
- обґрунтуйте свої висновки.

Література: обирається самостійно.

Самостійна робота: ЗМІ та держава. Громадська та агітаційна журналістика — 4 год.

Мета: формування вмінь осмислення тенденцій розвитку журналістики в межах держави.

Завдання: обговорити питання з теми (дискусія).

Теми для дискусії:

1. Характеристика феномена громадська думка.
2. Агітаційна журналістика.
3. Інформаційна влада
4. Роль журналістики у формуванні інформаційного простору.

Література: обирається самостійно.

V. Список рекомендованих джерел

Основна:

1. Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста : практ. посіб. / Ін-т масової інформації. Київ : ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с.
2. Горбачук В. Т. Основи журналістики : навч. посіб. Слов'янськ : СДПІ, 2002. 108 с.
3. Дмитровський З. Аналітична журналістика: тексти лекцій. Львів : Малий видавничий центр факультету журналістики ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 139 с.
4. Довідник безпеки журналістів : Самоохоронник у гарячих точках та при громадянських заворушеннях / Незалежна медіа-профспілка України. Рівне, 2007. 82 с.
5. Журналістика : словник-довідник / авт.-укад. І. Л. Михайлин. Київ : Академвидав, 2013. 320 с.
6. Карпенко В. Журналістика: вступ до фаху : навч. посіб. Київ : Ун-т «України», 2011. 110 с.
7. Карпенко В. О. Журналістика: основи професійної комунікації : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., що навч. за спец. «Журналістика». Київ : Нора-прінт, 2002. 348 с.
8. Крейг Р. Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ / пер. з англ. А. Іщенко. Київ : ВД «Києво-Могилянська Академія», 2007. 324 с.

9. Лаврик О. В. Основи журналістики : навч.-метод. посіб. для студентів зі спеціальності «Журналістика». Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. 73 с.

10. Михайлин І. Л. Основи журналістики : підручник. 5-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 496 с.

11. Основи журналістики : практикум : навч. посіб. для студ. Спеціальності 061 «Журналістика», освітньої програми «Реклама і зв'язки з громадськістю» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Т. В. Фісенко, О. О. Гусак. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 49 с.

12. Чекмишев О. Основи журналістики : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2021. 168 с.

Додаткова:

1. Бель Б., Бурмагін О., Патора Т., Хоменок О. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика. Київ, 2013. 190 с.

2. Ботнер Ю. Журналістська майстерність : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2013. 232 с.

3. Вайшенберг З. Новинна журналістика : посібник / за заг. ред. В. Ф. Іванова. Київ : Академія Української преси, 2004. 262 с.

4. Вартанов Г. І. Короткий довідник журналіста. К. : МЛП, 2000. 47 с.

5. Владимиров В. Вступ до спеціальності «Журналістика» : навч. посіб. Київ : МАУП, 2007. 166 с.

6. Глушко О. Куди ти йдеш, Україно? : нариси, есе, журналіст. розслідування / Відкр. міжнар. ун-т розв. людини «Україна». Київ : Ун-т «Україна», 2012. 258 с.

7. Закон України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80#Text>

8. Земляна І. Журналіст і (НЕ) безпека. Посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах: навч. посіб. Київ : InternewsNetwork, Ін-т масової інформації, 2016. 97 с.

9. Квіт С. Масові комунікації. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2018. 352 с. Серія «Могилянський підручник»

10. Коновалець О. Ф. Масова комунікація: теорії моделі технології. Київ : ЛГУ, 2009. 266 с.

11. Кривошея Г. П. Журналістика: методологічні аспекти літературної праці. Київ : КиМУ, 2003. 302 с.

12. Кривошея Г. П. Журналістика: поняття, терміни. Київ : КиМУ, 2004. 202 с.

13. Ла Рош В. Вступ до практичної журналістики : навч. посіб. / за заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль. Київ : Академія Української Преси, 2005. 229 с.

14. Михайлин І. Журналістська освіта і наука : підручник. Суми : Університетська книга, 2015. 336 с.

15. Рендол Д. Універсальний журналіст. Київ : Видавництво «К.І.С.», 2007. 288 с.

16. Решетуха Т. Формування базових компетентностей студента у процесі вивчення дисципліни «медіабезпека (безпека життєдіяльності) журналіста» // Медіапростір. 2017. Вип. 9. С. 34–38.

17. Слів наших джерело: київські журналісти про себе, про свою професію, про зустрічі з героями своїх матеріалів / автор ідеї та упоряд. І. Заседа ; Київ. спілка журналістів. Київ : КМЦ «Поезія», 2002. 356 с.

18. Техніка інтерв'ю. Київ : Ін-т масової інформації (Київ); Центр підготовки й вдосконалення журналістів (Париж), 2000. 120 с.

19. Техніка репортажу. Київ : Ін-т масової інформації (Київ); Центр підготовки й вдосконалення журналістів (Париж), 2000. 60 с.

Інформаційні ресурси:

1. <http://lib-hdak.in.ua> — сайт бібліотеки Харківської державної академії культури.
2. <http://korolenko.kharkov.com> — сайт Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка.
3. <http://www.nbuv.gov.ua> — сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.
4. <http://mediatopos.org> — Центр медіа комунікацій і візуальних досліджень ХНЦ ім. В. Н. Каразіна.
5. <http://www.mediakrytyka.info> — сайт часопису «МедіаКритика» Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка та Західноукраїнського центру «Нова журналістика».
6. <http://www.telekritika.ua> — провідний науково-популярний сайт про актуальний стан українських і світових медіа.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Аналітичний коментар — оперативний відгук на подію, враження, що не претендує на вичерпну повноту аналізу.

Брифінг — коротка нарада для представників друкованих, ефірних та електронних органів масової інформації, на якій спеціально уповноваженими на те особами викладається позиція уряду з певного питання або позиція, узгоджена сторонами, що беруть участь у міжнародних переговорах, засіданнях, конференціях, повідомлення про їх хід, про погляди сторін тощо.

Газета (італ. *Qazzetta*) — періодичне, що виходить від кількох разів на день до кількох разів на тиждень, друковане видання з систематичними матеріалами про події і явища суспільно-політичного, економічного й культурного життя. Спочатку газети виконували лише інформаційну функцію,

але в процесі розвитку стали вміщувати аналітичні матеріали, перетворилися на спосіб формування громадської думки, урізноманітнилися за тематикою й напрямками.

Громадська думка — вираження позиції суспільства, яке регулює поведінку індивідів, що виробляє певні норми суспільних відносин.

Громадськість — субстанціональний суб'єкт публічної сфери, виступає як сукупність індивідів і соціальних спільнот, які функціонують у публічній сфері та якими рухають якісь спільні інтереси й цінності, що мають публічний статус.

Державні медіа — медіа, які створені, фінансуються та видаються державою.

Журнал (франц. Journal від jour – день) — періодичне друковане видання, яке містить статті й матеріали з різних суспільно-політичних, наукових, виробничих та інших питань, публікує літературні та публіцистичні твори, літературно-критичні праці, ілюстрації та фотоматеріали. Журнал – носій аналітичної, фундаментальної інформації; у цьому його головна відмінність від газети.

Есе — жанр, у якому вільно, не обов'язково вичерпно, але виразно індивідуально трактується певна подія, явище, проблема чи тема, а публіцистична суб'єктивність сягає апогею. Це жанр максимального самовираження автора.

Жанр — тип, рід твору, який відзначається особливими, лише йому властивими ознаками щодо композиції, структури, образних засобів і творчих прийомів, мови та стилю викладу.

Журналіст — співробітник засобу масової інформації, автор інформаційних, аналітичних, художньо-публіцистичних матеріалів на різні теми.

Журналістика — форма громадської та літературної діяльності зі збирання, обробки та поширення інформації через канали масової комунікації, під якими розуміються

передусім преса, радіомовлення, телебачення, інформаційні агентства, електронні канали зв'язку.

Журналістське розслідування — вид аналітичної журналістики, який передбачає планомірне і, як правило, тривале дослідження, мета якого — виявити й оприлюднити в засобах масової інформації приховані кимось від громадськості факти, що мають суспільне значення.

Замальовка — найкомпактніший жанр художньої публіцистики, у якому висловлені враження автора від події, поєднані інформаційність та образність, ескіз з натури. Часто замальовка розповідає про незначну одиничну подію, наділяючи її визначною семантикою, суб'єктивно підносячи її значення.

Замітка — основний жанр інформування аудиторії про важливі факти чи події суспільного життя.

Засоби масової інформації (ЗМІ) — це організаційно-технічні комплекси, що дозволяють здійснювати швидке передання, масове тиражування великих обсягів словесної, образної та музичної інформації.

Засоби масової комунікації — процес поширення інформації (знань, духовних цінностей, моральних і правових норм тощо) за допомогою технічних засобів на чисельно великі, розосереджені аудиторії.

Звіт — інформаційний жанр, у якому йдеться про перебіг подій або заходів, що мають загальний інтерес, зокрема нарад, конференцій, виставок, презентацій тощо.

Зв'язки з громадськістю — всеосяжний термін; це система, що виконує безліч завдань і функцій: комунікацію, суспільні взаємини, виробничі відносини, взаємини між співробітниками, контакти зі споживачами, відносини із замовниками, міжнародні відносини, відносини з інвесторами, процес управління проблемами, зв'язку з мас-медіа, контакти з пресою, просування, паблісіті, відносини з акціонерами, підготовка текстів публічних виступів і

відносини з відвідувачами.

Інтерв'ю — бесіда кореспондента з однією чи кількома особами, яка має суспільний інтерес. Треба розділяти інтерв'ю як жанр і як метод. До інтерв'ю треба ретельно готуватися, продумати кожне запитання, переглянути автобіографічні данні співрозмовника тощо.

Інформація — повідомлення про щось, відомості про навколишній світ, процеси, які в ньому відбуваються, про події, ситуації, діяльність тощо.

Інфотейнмент (від англ. infotainment, від information - інформація і entertainment – розваги) — термін, який виник в англо-американській журналістиці на позначення такого методу подачі новин, у якому поєднані інформаційні та розважальні компоненти.

Інформаційна війна — особливий різновид політичного насильства; сукупність спланованих інформаційно-технічних і інформаційно-психологічних операцій протиборчих сторін (держав) із впливу на установки та поведінку ворожої, дружньої чи нейтральної аудиторії задля досягнення суттєвих політичних або військових переваг як у воєнний, так і мирний час.

Інформаційна грамотність є основою навчання впродовж усього життя. Слухач добирає інформацію раціонально та ефективно, оцінює інформацію критично і компетентно, використовує інформацію точно і творчо.

Інформаційне суспільство — теоретична концепція постіндустріального суспільства; історична фаза можливого розвитку цивілізації, в якій головними продуктами виробництва стають інформація і знання.

Кампанія зі зв'язків із громадськістю — комплексне й багаторазове використання PR-засобів, а також рекламних матеріалів у межах єдиної концепції та загального плану впливу на думки і ставлення людей з метою популяризації іміджу, підтримки репутації, створення публіситі.

Канал зв'язку (обмін інформацією) — засіб передачі інформації: письмової, усної, формальної, неформальної, придатної для електронних засобів зв'язку тощо.

Канал комунікації (комунікаційний канал) — комплекс засобів зв'язку між джерелом і приймачем інформації.

Конвергентна журналістика (від. англ. convergence journalism) — процес інтеграції інформаційних і комунікативних технологій в єдиний інформаційний ресурс; журналістика, заснована на мультимедійної подачі контенту і поширення його по різних медіаплатформи.

Кросмедійна журналістика — це журналістика, заснована на розповсюдженні контенту з різних медіаплатформи, а також на співпрацю між різними відділами медіорганізації і спільну роботу людей з різних її підрозділів.

Критичне мислення – об'єктивний аналіз фактів для формування судження.

Кореспонденція — журналістський аналітичний текст, що розкриває об'єктивну природу конкретних фактів дійсності, об'єднаних однією проблемою й обмежених часом, місцем, кількістю дійових осіб, а також вирішенням проблеми.

Корпоративна культура — сукупність цінностей, етичних і професійних норм, певний стиль поведінки у взаємовідносинах працівників між собою, а також в їх відносинах із громадськістю (клієнтами, споживачами, діловими партнерами).

«Круглий стіл» — одна з форм спільного обговорення ідей, проблем, ситуацій, що мають значення для широких кіл громадськості.

Лід (англ. lead — керувати, очолювати, займати перше місце, бути попереду; звідси й лідер — той, що йде попереду) — короткий виклад журналістського матеріалу, що

розміщується після заголовку й перед основним текстом. Існує правило, згідно з яким матеріал довший за 100 рядків мусить бути супроводжений лідом.

Лист — особливий жанр аналітичної журналістики, у якому текст передбачає адресата.

Маніпуляція — вид психологічного впливу, що здійснюється через медіа.

Мас-медіа — засоби масової інформації: радіо, телебачення, преса, соцмережі, реклама, кінематограф. Усе, що налагоджує зв'язок між медіа та суспільством.

Медіа — канали та інструменти для збору, аналізу та поширення інформації.

Медіаграмотність — сукупність знань, навичок та умінь, що дозволяють людям аналізувати медіаповідомлення, щоб бачити там пропаганду, цензуру, однобокість, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують, причини таких дій, а також розуміти структурні елементи, які впливають на інформацію. Медіаграмотність передбачає вміння розуміти й аналізувати, як медіа функціонують у суспільстві та який вплив вони мають.

Мультимедійна журналістика — це журналістика, заснована на розповіді про події з використанням текстових, фото-, аудіо-, відеоматеріалів, графіки, гіпертекстового представлення інформації, а також на застосуванні крім основних (друк, радіо, ТБ) інших медіаплатформи, каналів розповсюдження контенту.

Медіакарта — спеціальний матеріал, у якому фіксуються систематизовані і постійно оновлювані відомості про ЗМІ.

Медіакит — засіб зв'язків із громадськістю, що містить кілька видів матеріалів, корисних для газет і журналів, зокрема: пресреліз, бекграундер, факт-листи, фотографії,

відеоплівки.

Медіапланування — складання оптимального плану розміщення реклами в ЗМІ на основі даних маркетингових і медіадосліджень, що базується на інформації та знанні механізму роботи кожного рекламоносія й емпіричному підтвердженні того, як споживач реагує на ЗМІ.

Моніторинг — постійне спостереження за комунікаційним процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим завданням.

Нарис — центральний жанр публіцистики, що передбачає оперативний відгук на подію, розкриття образу цікавої особи, створення портрету особи або колективу, розповідь про побут, звичаї та людей регіону своєї й чужої країни тощо.

Новина — щойно або недавно одержане повідомлення, звістка та ін. про кого-, що-небудь.

Носій інформації — засіб донесення інформації, зокрема й рекламного повідомлення, наприклад, телевізійний канал, журнал, зовнішня реклама.

Ньюзмейкерство — діяльність з перетворення будь-якої події з життя фірми в елемент публісیتی.

Нові медіа — один із видів медіа; сучасні електронні видання, що створюються шляхом комбінування форматів подання інформації.

Ньюзрум (від англ. newsgroom – кімната новин) – приміщення на радіо- чи телевізійному каналі, куди збираються та де опрацьовуються оперативні інформаційні повідомлення і звідки вони передаються за допомогою технічних засобів у студії, звідки транслюються до споживачів новин. На Заході під ньоуромом розуміється велика кімната, де працюють усі: журналісти, редактори, стажери. Вони вільно спілкуються, телефонують ньозмейкерам, на очах один в одного збирають інформацію,

пишуть свої твори. Це створює атмосферу спільних дій, яка сприяє почуттю солідарності, стимулює змагальність.

Огляд — це жанр, метою якого є ознайомити читача з перебігом подій за тривалий проміжок часу чи рядом однорідних подій або фактів за стислий хронологічний період.

Паблісіті — 1) гласність, публічність, відкритість; рекламування, самореклама; 2) сукупність інформації про фірму, яка поширюється будь-якими доступними каналами й переважно адресно; 3) цикл одночасних публікацій у ЗМІ різного типу, присвячених політику, бізнесмену, артисту або товару, послугі, фірмі для додання популярності; 4) неособистісне стимулювання попиту на товар, послугу або діяльність за допомогою публікацій або сприятливих презентацій на радіо, телебаченні або на сцені, які не оплачуються певним спонсором.

Памфлет — сатиричний художньо-публіцистичний жанр, у якому розвінчуються небезпечні негативні явища. Критика в памфлеті має характер викриття, осміяння, засудження. Памфлет призначений для ідейного знищення об'єкта критики.

Подкаст — аудіо та (або) відеопередачі в Інтернеті (зазвичай у форматі MP3, AAC або Ogg / Vorbis). Як правило, подкасти мають певну тематику і періодичність видання. Головна відмінність подкастів від іншого інтернет-аудіо та відео – це те, що завантаживши їх і перенісши на MP3-плеєр, слухачі / глядачі можуть слухати / дивитися їх в будь-якому зручному для них місці і в зручний час.

Преса — масові періодичні друковані видання — газети та журнали, які відіграють одну з головних ролей ЗМІ у формуванні громадської думки.

Прескит — набір PR-матеріалів, потенційно корисних для преси. Як правило, охоплює: бекграундер, пресреліз, кейс-сторі, байлайнер, оглядові статті, факт-лист, фотографії,

програму заходу, список присутніх тощо.

Пресконференція — збори представників ЗМІ з діловими, громадськими, урядовими колами, з керівництвом фірми і компанії з метою інформування громадськості з актуальних питань певної тематики.

Пресреліз — інформація про останні досягнення фірми, установи, організації, яка поширюється серед співробітників ЗМІ для опублікування.

Пресслужба — відділ у компанії, який займається встановленням та підтримкою контактів із пресою для висвітлення діяльності організації.

Приватні медіа — комерційні медіа; теле- і радіопрограми, газети та журнали, які створені, фінансуються та видаються коштом приватних осіб.

Пропаганда — інформація чи ідеї, що поширюються організованою групою чи урядом, щоб впливати на думку суспільства, не наводячи всіх фактів або таємно нав'язуючи лише одну точку зору.

Радіо — технологія сигналізації, зв'язку та передачі інформації за допомогою радіохвиль.

Репортаж — оперативний жанр, у якому динамічно, з документальною точністю й емоційністю відтворюється дійсність у її розвитку через безпосереднє прийняття автора, що створює ефект присутності самого читача, глядача чи слухача на місці події.

Реклама — система заходів, спрямованих на доведення стислої та художньо оформленої інформації про товари, послуги чи підприємство до потенційного споживача.

Репортаж — оперативний інформаційний жанр журналістики, розповідь кореспондента з місця події в пресі, по радіо, телебаченню, в Інтернеті.

Рецензія — жанр, у якому передбачається аналіз, критичний розбір, інтерпретація та оцінка художнього або наукового твору, визначення його сильних сторін і вад,

зауваження та пропозиції щодо його поліпшення.

Соціальна мережа — платформа, у якій зібралися всі люди, яких ви знаєте та спілкуєтесь, зокрема друзі, сім'я, колеги та друзі ваших друзів.

Соціальні медіа — веб-сайти та програми, які дозволяють створювати та ділитися медіаповідомленнями з іншими людьми.

Стаття — один із найпоширеніших аналітичних жанрів, у якому автор, ґрунтовно аналізуючи факти та явища життя та явища життя, доносить до читача певну думку, ідею за допомогою низки документів.

Суспільне мовлення — містить в собі радіо, телебачення та інші електронні засоби масової інформації, основна місія яких – державна служба.

Телебачення — система передачі відео та аудіо, що відтворюються на екранах телевізорів, в основному використовується для трансляції розважальних та інформаційних програм.

Традиційні медіа — типи засобів масової інформації, які використовувались ще до того, як були розроблені інтернет та мобільні телефони; телебачення, радіо, преса.

Факт — дійсне явище чи подія, які насправді мали місце.

Фактчек, фактчекінг — один з напрямків журналістики розслідувань, спрямований на перевірку фактів у публічних заявах та виявлення і викриття фейків, неправди, маніпуляцій, пропаганди, дезінформації. На відміну від класичної розслідувальної журналістики, для перевірки інформації у фактчекінгу використовуються дані тільки з відкритих офіційних визнаних джерел.

Фейлетон — сатиричний художньо-публіцистичний жанр, який виявляє комічну суть негативних фактів, процесів і явищ дійсності.

Цифрова журналістика — це журналістика, яка

безпосередньо пов'язана з розвитком інтернету і освоєнням ЗМІ інтернет-платформи. Вона передбачає використання таких можливостей інтернету для збору інформації, як: блоги, новинні сайти тощо, а також таких можливостей інтернету для створення контенту, як: аудіо-слайд-шоу, подкасти та ін.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ ФОРМИ КОНТРОЛЮ (ЗАЛІК)

1. Дайте визначення поняттю «журналістика».
2. Функції журналістики.
3. Методи збору інформації в журналістиці.
4. Джерела інформації в журналістиці.
5. Факт чи судження: основні ознаки.
6. Інформаційні жанри (характеристика, місце факту).
7. Аналітичні жанри (характеристика, місце факту).
8. Художньо-публіцистичні жанри (характеристика, місце факту).
9. Художній репортаж: специфіка жанру.
10. Безпека життєдіяльності журналіста.
11. Зв'язки з громадськістю та журналістика: напрями взаємодії.
12. Конвергентна журналістика.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ВСТУП ДО ФАХУ

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі
спеціальності 061 «Журналістика»
ОП «Соціальна та культурна журналістика»

Укладач:

Куликова Олена Миколаївна

кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший викладач кафедри журналістики

Друкується в авторській редакції

План 2024

Підписано до друку 27.05.2024 р. Формат 60x84/16
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 1,99. Обл.-вид. арк. 2,08. Тираж 100. Зам. №

ХДАК, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
Надруковано в лаб. множ. техніки ХДАК

